

BEVEZETÉS

1726. január 7-én ült össze először a nemességvizsgálat elvégzésére választott deputáció Vizeki Tallián Ádám alispán, Zobotin János, Rosti László, Mlinarics Pál és Vajda Zsigmond főszolgabírák, id. Zobotin János, Mohoss János, Kissfaludy László, Rosti Miklós, Niczky Ádám, Radosztics Ádám, Sallér László, Zarka István, Zobotin Zsigmond táblabírák jelenlétében, Foky János igazoltan távol lévén.

A deputáció a kir. helytartótanácsnak 1725. szeptember 1-én kelt leirata értelmében a rendelethez mellékelt nemességvizsgálati utasítás (*Idaea Investigandae et discernendae verae et indubiae a suspecta et dubia Nobilitate*) egyes pontjainak megfelelően megkezdte a nemesség vizsgálatát.

Az utasítás, amint az címéből is kitűnik, elsősorban a kétségtelen nemesek kiválasztását célozta a gyanus és kétséges nemesektől. Az utasítás ugyanis a következőket tartalmazta :

I. Ha a vármegye kebelében lévő nemesek közül bármelyiket úgy ismerték, hogy régi megyebeli családból származik, atyai, vagy ősi birtokkal bír és ilyenek alapján, vagy címeres nemeslevél alapján éltek nemesi szabadságban elődei és ő maga, vagy ha ez a jegyzőkönyvekből is kitűnik, az ilyent kétségtelen nemesnek kell tekinteni és nem kell *investigatio alá vetni*.

II. Más megyéből beköltözötteket, vagy bármely más oknál fogva gyanusakat és kétségeseket az adománylevelekre, vagy nemeslevelekre visszamenőleg, vagy családjuk kétségtelen nemes tagjához való kapcsolatukra nézve, vagy pedig *Kitthonich*: „*Directio Methodica*” című munkájának 7. fejezet 21-ik kérdés és az ebben idézett „Hármas könyv” II. rész 84. fej.-nek és I. rész 47. fej.-nek megfelelően 60 évre visszamenőleg tanuvallatással kell megvizsgálni nemességüket illetően, fenntartva mindenkor az 1630. évi XXX. t.-c. értelmében a földesurak jogát.

III. A kétségtelen nemesség bizonyítására a következő módszerek állnak rendelkezésre az idézett munka I. rész 6. és 8. címe értelmében :

1. Az elődöknek a király által adott birtokadomány, vagy birtokátadás. (*Collatio Bonorum.*)

2. Címeres nemeslevéllel vagy tanuvallomással való bizonyítás.

3. Királyi hatáskörrel kiadott *praefectionalis* levelek.

4. Királyi jóváhagyás alapján kiadott *adoptionalis* levelek.

5. Külföldiek részére az indigenatusról kiadott oklevelek.

6. Az elődöknek az alispán által, vagy előtte készített osztálylevelei.

7. Az elődök által saját nevükben vitt perek iratai.

8. A leánynegyed kihalására, vagy az elődök hozományára vonatkozó iratok.

9. Hiteles bizonyáglevelek.

10. Tanuk meghitelesített vallomása a nemességről, vagy az egykor létezett, de elveszett címeres nemeslevélről, vagy más alkalmas okmányokról.

Ezzel szemben nem fogadhatók el elegendő bizonyítékul:

1. Akár egyháziaknak, akár pedig világiaknak esküvel meg nem erősített vallomásai.

2. Az erdélyi fejedelmek adománylevelei, vagy címeres nemeslevelei.

3. Nádori, vagy helytartói adományok, vagy birtok átadások, ha nem tartalmazznak *statutoria-t* vagy *restatoria-t*.

4. Újabb címeres nemeslevelek a megyei hozzájárulás nélkül vagy földesurak ellentmondása alatt állók.

5. Az 1630. évi XXX. t.-c-vel ellentétesen egy megyében sem kihirdetett, vagy egy éven belül kihirdetni elmulasztott címeres nemeslevelek.

6. Egy tanunak eskü alatti vallomása, vagy kettős családi név, vagy a megyei jegyzőkönyvekben megnevezettekre való hivatkozás, ha család kétségtelen tagjaihoz való kapcsolatot nem tudja igazolni, vagy tanukat nem tud állítani.

7. Anyáról örökölt birtok birása, ha az atya nemtelen származású.

8. Gyanus címeres nemeslevelek, különösen, ha a nevek vakartaknak látszanak.

A hajduvárosok által kiadott nemesi bizonyságlevelekkel bírók, ha a nemességükről a vármegyétől nem hoznak bizonyságlevelet, hasonlóképpen a székelyek sem engedhetők nemességvizsgálatra.

Ezenfelül továbbiakban a vármegye gondoskodni fog, hogy a címeres nemeslevelek kihirdetessenek és a jobbágyok földesuraitól manumissio-t hozzanak és ez a vármegye jegyzőkönyvébe bejegyeztessék.

Az 1726/27. évi nemességvizsgálat anyagának közzétételével az a munkafeladat, amelyet Schneider Miklós vármegyei főlevéltárnok maga elé tűzött, hogy a vármegyénk levéltárában őrzött összes hasonló összeírások nyomtatásban mielőbb megjelenjenek, ismét egy lépéssel előbbre jutott.

Szombathely, 1940. február 1.

Dr. HORVÁTH KÁLMÁN
Vas vármegye alispánja.